

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ТУРИЗМУ, БІЗНЕСУ І ПСИХОЛОГІЇ

Кафедра психології і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчально-виховної роботи

Мирослав СОЛОВЕЙ

(підпис)

«23» червня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія державотворення України

галузь знань	24 Сфера обслуговування
спеціальність	242 Туризм і рекреація
освітній рівень	перший (бакалаврський)
освітня програма	Туристичне обслуговування
статус дисципліни	нормативна

Форма здобуття освіти	денна
Навчальний рік	2023/2024
Семестр	I
Кількість кредитів ЄКТС	3
Мова навчання	українська
Форма підсумкового контролю	залік

КИЇВ – 2023

Розробник:

Васильчук В.М., доктор історичних наук, професор, професор кафедри психології, педагогіки і туризму

Схвалено на засіданні кафедри психології і туризму
«08» червня 2023 року, протокол № 16

Завідувач кафедри

Олександр БОНДАРЕНКО

Схвалено на засіданні вченої ради факультету туризму, бізнесу і психології
«23» червня 2023 року, протокол № 9

Голова вченої ради факультету

Ганна КУЧЕРЯВА

1. Мета вивчення дисципліни

Метою дисципліни «Історія державотворення України» є ознайомлення здобувачів вищої освіти з історією національної державності, з її витоками та основними етапами державотворення, з особливостями державотворчої практики українського народу на різних етапах державного його буття, з державницькою діяльністю видатних діячів та політичних сил вітчизняної історії.

2. Загальний обсяг (відповідно до навчального плану) – 3 кредити ЄКТС; 90 год.

зокрема:

лекції – 14 год.

семінарські заняття – 16 год.

самостійна робота – 60 год.

3. Передумови до вивчення або вибору навчальної дисципліни: знання історії України, всесвітньої історії, історії української і світової культури.

Здобувачі вищої освіти повинні:

3.1. Знати основні етапи становлення і розвитку української історії; видатних постатей української історії.

3.2. Вміти проводити аналогії подій минулого з сучасністю в царині державотворення; робити висновки.

3.3. Володіти елементарними навичками роботи з літературними джерелами, пошуку, аналізу, систематизації та узагальнення інформації.

4. Анотація навчальної дисципліни

Метою дисципліни «Історія державотворення України» є ознайомлення здобувачів вищої освіти з історією національної державності, з її витоками та основними етапами державотворення, з особливостями державотворчої практики українського народу на різних етапах державного його буття, з державницькою діяльністю видатних діячів та політичних сил вітчизняної історії.

Предметом вивчення вузівського курсу є загальні закономірності та характерні особливості виникнення і функціонування історичних форм державності українського народу на різних етапах його буття.

Завданням дисципліни є ознайомлення здобувачів вищої освіти з теоретичними проблемами української державності, з історією становлення і розвитку держави на українських теренах, з основними етапами українського національно-визвольного руху, з видатними діячами вітчизняного державотворення.

Курс «Історія державотворення України» для здобувачів вищої освіти спеціальності 242 Туризм складається з одного змістового модуля: Історія

українського державотворення від найдавніших часів до сьогодення. У ньому висвітлюються основні етапи та особливості українського державотворчого процесу.

5. Завданням дисципліни є ознайомлення здобувачів вищої освіти з теоретичними проблемами української державності, з історією становлення і розвитку держави на українських теренах, з основними етапами українського національно-визвольного руху, з видатними діячами вітчизняного державотворення, а також формування таких загальних та фахових компетентностей:

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК03. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК06. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК14. Здатність працювати в команді та автономно.

Фахові компетентності:

ФК33. Здатність аналізувати місце України у загальноєвропейському та світовому цивілізаційному процесі та туристичному просторі.

6. Очікувані результати навчання з дисципліни

Результат навчання (1. знати; 2. уміти; 3. комунікація; 4. автономність і відповідальність)		Форми (та / або методи і технології навчання)	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)
Код	Результат навчання		
1.1	Знати теоретичні аспекти проблеми українського державотворення	Лекції, семінари Метод: проблемний	Усне опитування Тестування
1.2	Знати зміст та основні етапи українського державотворчого процесу	Лекції, семінари Метод: пояснювально-ілюстративний	Усне опитування Тестування Демонстрація мультимедійних презентацій
1.3	Знати основні політичні сили та видатних діячів українського	Лекції, семінари Метод: пояснювально-	Усне опитування Тестування

	державотворчого процесу	ілюстративний	Демонстрація мультимедійних презентацій
2.	Уміти		
2.1	Уміти визначати історичну конкретність, своєрідність українського державотворчого процесу на тлі всесвітньої історії	Самостійна робота, Метод: проблемний	Участь у дискусії, модульна контрольна робота, залік
2.2	Уміти використовувати отримані знання на практиці (в роботі з науково-методичними матеріалами, друкованими джерелами, в бібліотеках, при написанні самостійної роботи)	Самостійна робота, Метод: проблемний	Демонстрація мультимедійних презентацій
3.	Комунікація		
3.1.	Володіння сучасними засобами комунікацій та інформації	Лекції Семинарські заняття Самостійна робота Методи: Метод: пояснювально-ілюстративний	Демонстрація мультимедійних презентацій
4.	Автономність і відповідальність		
4.1	Здатність аналізувати різні концепції державотворення	Самостійна робота Методи: пояснювально-ілюстративний, проблемний	Участь у дискусії, модульна контрольна робота, залік
4.2	Здатність проводити аналогії подій минулого із сучасністю	Самостійна робота Методи: пояснювально-ілюстративний, проблемний	Участь у дискусії, модульна контрольна робота, залік
4.3	Здатність оцінювати основні тенденції розвитку української держави на сучасному етапі	Методи: пояснювально-ілюстративний, проблемний	Участь у дискусії, модульна контрольна робота, залік

7. Співвідношення очікуваних результатів навчання з дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання з дисципліни	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	3.1	4.1	4.2	4.3
Програмні результати навчання (назва)									
ПРН14. Проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття	+	+	+	+			+	+	+
ПРН16. Діяти у відповідності з принципами соціальної відповідальності та громадянської свідомості							+	+	+
ПРН19. Аргументовано відстоювати свої погляди у розв'язанні професійних завдань	+	+			+	+			
ПРН20. Виявляти проблемні ситуації і пропонувати шляхи їх розв'язання.		+	+				+		+
ПРН25. Використовувати набуті знання для аналізу місця України у загальноєвропейському та світовому цивілізаційному процесі та туристичному просторі	+	+	+	+			+	+	+

8. Система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Система модульно-рейтингового контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти має таку структуру:

№ з/п	Форма підсумкового контролю	Види навчальної діяльності здобувача вищої освіти	Максимальна кількість балів
1.	Передбачений підсумковий контроль – залік	1. Аудиторна та самостійна навчальна робота здобувача вищої освіти	50
		2. Модульна контрольна робота (МКР)	50

Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності кожного здобувача вищої освіти (аудиторна, обов'язкова позааудиторна самостійна робота (реферат, доповідь у формі мультимедійної презентації, творче завдання у формі есе), здійснюється за десятибальною шкалою (від 0 до 10 балів). У кінці вивчення навчального матеріалу кожного організаційного модуля викладач виставляє **окремо** бали за: 1) аудиторну роботу, 2) виконання однієї обов'язкової позааудиторної самостійної роботи з обраної здобувачем теми – як середнє значення усіх поточних оцінок з кожного виду роботи здобувача вищої

освіти з округленням до цілого числа. Ці оцінки помножуються на 2 ($10 \times 2 = 20$). Таким чином, сума балів (максимум $20+20=40$) за зазначені види роботи накопичується в рейтинговому “кошику” здобувача вищої освіти. У кінці вивчення навчального матеріалу модуля викладач виводить також середнє значення всіх поточних оцінок за виконання студентом додаткових завдань (доповідь у формі мультимедійної презентації, творче завдання у формі есе) (максимум 10 балів). Визначений середній бал за виконання додаткових завдань додається до попередньо зароблених балів. Сума балів за названі види роботи (максимум $20+20+10=50$) є рейтинговим балом здобувача вищої освіти за роботу протягом семестру.

Невиконання завдань самостійної роботи, невідвідування семінарських та практичних занять позначаються “0” балів.

Підсумковий контроль **Залік**

Оцінка в національній шкалі (“зараховано”, “не зараховано”) та оцінка в шкалі ЄКТС виставляються на підставі семестрового рейтингового бала здобувача за дисципліну таким чином:

90 – 100 балів	–	A	} зараховано
82 – 89 балів	–	B	
75 – 81 бал	–	C	
66 – 74 бали	–	D	
60 – 65 балів	–	E	
59 балів і нижче	–	FX – не зараховано.	

Здобувачі вищої освіти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни **60 і вище**, отримують оцінку “зараховано” і відповідну оцінку в шкалі ЄКТС без складання заліку.

Здобувачі вищої освіти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни **59 і нижче**, складають залік і в разі успішного складання їм виставляється оцінка “зараховано” в національній шкалі, а в шкалі ЄКТС – **E** та бал **60**. Якщо здобувач вищої освіти під час заліку отримав оцінку “не зараховано”, то йому у відомість обліку успішності виставляється оцінка “не зараховано” в національній шкалі, оцінка **FX** – у шкалі ЄКТС та його семестровий рейтинговий бал за дисципліну.

Умови допуску до семестрового заліку

При розв’язанні питання про допуск здобувачів вищої освіти до заліку з дисципліни «Історія державотворення України» враховується виконання ними вимог навчального плану і графіка навчального процесу. Здобувачі вищої освіти мають відпрацювати всі пропущені аудиторні заняття з дисципліни «Історія державотворення України». Здобувач вважається **допущеним до семестрового заліку**, якщо він **виконав усі види робіт**, що передбачені робочою програмою дисципліни.

Критерії оцінювання роботи здобувача вищої освіти на семінарському занятті

Максимальна кількість балів, яку здобувач вищої освіти може заробити за різні види роботи під час одного семінарського заняття становить 10 балів.

№ п/п	Види роботи студента на семінарському занятті	Кількість балів	Критерії оцінки
1.	Відповідь на семінарі з основних питань обговорення теми	9-10	Правильна, ґрунтовна, повна відповідь, творче висвітлення проблем
		7-8	Правильна, але недостатньо повна, розгорнута та ґрунтовна
		4-6	Відповідь з порушенням логіки, не аргументована
		2-3	Відповідь з суттєвими помилками
		1	Відповідь що не відповідає змісту питання
		0	Неготовність здобувача вищої освіти до семінару, або відсутність здобувача вищої освіти на семінарі без поважної причини
2.	Активна участь у роботі семінару (доповнення, участь у обговоренні ключових питань теми)	8-9-10	Максимально висока активність, що свідчить про всебічну обізнаність з матеріалом
		5-6-7	Висока активність, що свідчить про фрагментарну обізнаність з матеріалом
		3-4	Середня активність, що свідчить про необізнаність з матеріалом
		1-2	Низька активність, що свідчить про не володіння матеріалом
		0	Неготовність здобувача вищої освіти до семінару, або відсутність здобувача вищої освіти на семінарі без поважної причини

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи

дотримані всі вимоги до написання позааудиторної самостійної роботи: позначені проблема й обґрунтована її актуальність, зроблений аналіз різних точок зору на проблему й логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення, дані правильні відповіді на додаткові питання.	8-9-10 балів
дотримані основні вимоги до написання позааудиторної самостійної роботи, тема розкрита достатньо повно, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення. Водночас допущені деякі недоліки: не обґрунтовано актуальність теми, сформульовані висновки не чіткі, наявні певні неточності у	6-7 балів

викладенні матеріалу.	
значне недотримання вимог до написання позааудиторної самостійної роботи. Зокрема: тема розкрита лише частково, допущені фактичні помилки в змісті позааудиторної самостійної роботи, відсутній висновок, не витриманий обсяг самостійної роботи; є недоліки в оформленні.	3-4-5 балів
тема позааудиторної самостійної роботи не розкрита, виявляється істотне незрозуміння проблеми, не витриманий обсяг самостійної роботи; самостійна робота оформлена не правильно.	1-2 балів
Невиконання здобувачем вищої освіти позааудиторної самостійної роботи	0 балів

Модульна контрольна робота

Модульна контрольна робота є складником семестрового рейтингу. Наприкінці семестру всі здобувачі вищої освіти виконують модульні контрольні роботи з усіх дисциплін.

До кожного варіанта модульної контрольної роботи входить по три питання, що відповідають репродуктивному (рівень А), алгоритмічному (рівень В) й творчому (рівень С) рівням складності.

Зразок модульної контрольної роботи

Варіант № 8

1. Які державні утворення існували до Київської Русі на території сучасної України? Проаналізуйте передумови утворення Київської Русі.

Максимальна кількість балів – 10.

2. Розкрийте основний зміст внутрішньої та зовнішньої політики української козацької держави у 1648–1657 роках.

Максимальна кількість балів – 15.

3. Порівняйте програми українських політичних партій, що існували у 1900–1917рр. Проаналізуйте діяльність двох найвпливовіших політичних партій наддніпрянської України – УСДРП та УПСР, визначте їх місце у національному русі та соціально-політичній боротьбі.

Максимальна кількість балів – 25.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи:

Питання репродуктивного рівня (рівень А). Максимальна кількість балів – 10.

9-10 балів – виставляються за бездоганну відповідь.

6-7-8 балів – виставляються за повну відповідь, але в ній допущені деякі неточності, що не мають істотного значення.

4-5 балів – виставляються за неповну відповідь, в якій багато неточностей.

1-2-3 бали – виставляються за схематичну відповідь, в якій багато фактологічних помилок.

0 балів – виставляються за відсутності відповіді, або за відповідь, що не відповідає змісту завдання.

Питання алгоритмічного рівня (рівень В). Максимальна кількість балів – 15.

13-14-15 балів – виставляються за умови досконалого орієнтування у змісті понять, що висвітлюються, безпомилкового знання фактологічного матеріалу.

10-11-12 балів – виставляються за умови в цілому правильного висвітлення питання.

7-8-9 балів – виставляються за умови загального орієнтування в змісті проблеми.

3-4-5-6 балів – виставляються за умови неповного, поверхового розкриття змісту проблеми.

1-2 бали – виставляються за умови загального орієнтування в змісті проблеми з суттєвими помилками її розкриття.

0 балів – виставляються за відсутності відповіді, або за відповідь, що не відповідає змісту завдання.

Питання творчого рівня (рівень С). Максимальна кількість балів – 25.

22-23-24-25 балів – виставляються за вичерпну, змістовну, логічну та послідовну за викладом відповідь, що містить самостійні судження та демонструє здатність творчого розв'язання поставлених завдань.

18-19-20-21 балів – виставляються за вичерпну, змістовну, логічну та послідовну за викладом відповідь.

14-15-16-17 балів – виставляються за умови, що відповідь правильна, змістовна, послідовна, але містить незначні недоліки у викладі теоретичного підґрунтя.

10-11-12-13 балів – виставляються за умови, що відповідь правильна, але містить незначні недоліки, рівень самостійності в судженнях недостатній.

6-7-8-9 балів – виставляються за умови, що відповідь неповна, схематична; рівень самостійності в судженнях недостатній.

3-4-5 балів – виставляються за умови, якщо у відповіді є неточності та помилки у розкритті проблеми; рівень самостійності в судженнях недостатній.

1-2 бали – виставляються за умови, відсутності вичерпної відповіді на питання; наявності значної кількості неточностей і фактологічних помилок, що свідчить про поверховість знань студента.

0 балів – виставляються за відсутності відповіді, або за відповідь, що не відповідає змісту завдань.

Модульна контрольна робота виконується протягом двох академічних годин (1 година 20 хвилин)). Максимальний рейтинг здобувача вищої освіти за виконання модульної контрольної роботи становить 50 балів.

Підсумковий контроль Залік

Оцінка в національній шкалі (“**зараховано**”, “**не зараховано**”) та оцінка в шкалі ЄКТС виставляються на підставі семестрового рейтингового бала здобувача вищої освіти за дисципліну таким чином:

90 – 100 балів	–	A	} зараховано
82 – 89 балів	–	B	
75 – 81 бал	–	C	
66 – 74 бали	–	D	
60 – 65 балів	–	E	
59 балів і нижче	–	FX – не зараховано.	

Здобувачі вищої освіти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни **60 і вище**, отримують оцінку “**зараховано**” і відповідну оцінку в шкалі ЄКТС без складання заліку.

Здобувачі вищої освіти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни **59 і нижче**, складають залік і в разі успішного складання їм виставляється оцінка “**зараховано**” в національній шкалі, а в шкалі ЄКТС – **E** та бал **60**. Якщо здобувач під час заліку отримав оцінку “**не зараховано**”, то йому у відомість обліку успішності виставляється оцінка “**не зараховано**” в національній шкалі, оцінка **FX** – у шкалі ЄКТС та його семестровий рейтинговий бал за дисципліну.

9. Навчально-тематичний план дисципліни «Історія державотворення України»

№ п/п	№ і назва теми (включно із темами, що винесені на самостійне опрацювання)	Кількість годин			
		Денна форма здобуття освіти			
		Разом	зокрема		
Лекції	Семінарські/практичні заняття		самостійна робота		
Модуль 1					
Змістовий модуль 1. Історія українського державотворення від найдавніших часів до сьогодення.					
1.	Тема 1. Становлення українського етносу. Початки державності на українських землях	8	2	–	6
2.	Тема 2. Українська державність у добу Середньовіччя (IX–XIII ст.): Київська Русь і Галицько-Волинське князівство	10	2	2	6
3.	Тема 3. Українські землі під владою Литви і Польщі (XIV – середина XVII ст.). Козацтво як державотворча сила	8	–	2	6
4.	Тема 4. Формування Української козацько-гетьманської держави (середина XVII–XVIII ст.)	10	2	2	6
5.	Тема 5. Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій (XIX – початок XX ст.)	10	2	2	6
6.	Тема 6. Державотворчі процеси доби Української національної революції 1917–1920 рр.	8	–	2	6
7.	Тема 7. Україна у міжвоєнний період (1920–1930-ті рр.)	8	–	2	6
	Тема 8. Україна у роки Другої світової війни (1939–1945 рр.)	8	2	–	6
	Тема 9. Україна в післявоєнний період (1945–1991 рр.). Посилення кризи радянської системи	10	2	2	6
	Тема 10. Державотворчі процеси в незалежній Україні	10	2	2	6
	Разом годин за модулем 1:	90	14	16	60
	Усього годин:	90	14	16	60

10. Рекомендовані джерела:

Базова література:

1. Гончаренко В.Д. Історія держави і права України: підручник. Київ : Атіка, 2013. 704 с.
2. Аркас М. Історія України-Русі. Київ : Наш Формат, 2020. 436 с.
3. Громенко С. Скоропадський і Крим: від протистояння до приєднання. Київ : Наш Формат, 2021. 352 с.
4. Грицак Я. Нарис історії України. Київ: Yakaboo Publishing, 2019. 656 с.
5. Доній О. Трансформація української національної ідеї. Київ : Наш Формат, 2021. 472 с.
6. Іванов В.М. Історія держави і права України: підручник. Київ : КУП НАНУ, 2013. 892 с.
7. Історія державності України: експериментальний підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки, О. Н. Ярмиша. Харків: Одісей, 2004. 608 с.
8. Трофанчук Г.І. Історія держави і права України: навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 568 с.

Додаткова література:

1. Абдулаєва Г. Кримські татари: від етногенезу до державності. Київ : Гамазин, 2021. 408 с.
2. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. Київ : Либідь, 1993. 288 с.
3. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодні: хронологічний довідник. Київ : Наукова думка, 2005. 344 с.
4. Гуржій О.І. 100 великих постатей і подій козацької України. Київ : Арій, 2008. 224 с.
5. Донік О.М. Україна: у складі двох імперій (остання чверть XVIII – перша половина XIX ст.). Київ : Кріон, 2011. 219 с.
6. Терещенко Ю., Осташко Т. Український патріот із династії Габсбургів. Київ : Темпора, 2011. 398 с.

11. Інформаційні ресурси:

Сайти бібліотек	Режим доступу
Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського	http://www.nbuv.gov.ua/
Електронна бібліотека	http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-

«Україніка»	bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB
Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського	https://dnpb.gov.ua/ua/
Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого	https://nlu.org.ua/
Харківська державна наукова бібліотека імені В.Г. Короленка	https://korolenko.kharkov.com/
Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника	http://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/golovna2/
Державна науково-технічна бібліотека України	https://dntb.gov.ua/ru/
Одеська національна наукова бібліотека України	http://odnb.odessa.ua/
Українського інституту науково-технічної і економічної інформації	http://www.uintei.kiev.ua/
Освітні ресурси Інтернету	https://sites.google.com/site/osvitnires/osvita/osvitni-portali
Портал сучасних педагогічних ресурсів	http://www.intellect-invest.org.ua/
Портал «Освіта.УА»	http://ru.osvita.ua/
Сайт товариства «Знання» України	http://znannya.org.ua/

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання якого передбачає навчальна дисципліна

Мультимедійне обладнання; програми Microsoft Word, Microsoft Power Point, додатки платформи для дистанційного навчання Microsoft Office 365.